

‘Het is angst, onwetendheid en superioriteitsgevoel’

Frederique Janss en Willem Nijkerk over discriminatie

“Mensen kunnen er zo diep door gekwetst zijn, dat ze niet meer kunnen of willen werken. Ze snappen het niet. Zijn ze dan minder waard, omdat ze een andere kleur, een handicap of wat dan ook hebben?” Dat zegt Frederique Janss, directeur Bureau discriminatiezaken Kennemerland en voorzitter van de Landelijke vereniging tegen discriminatie.

Naast haar knikt Willem Nijkerk, officier van justitie en afdelingshoofd Beleid & Strategie bij het parket Amsterdam instemmend. “Van niet mogen meedoen met een partijtje voetbal tot vervolgd worden om wie je bent: uitsluiting is afschuwelijk.”

Zijn jullie zelf wel eens gediscrimineerd of uitgesloten?

Frederique Janss: “Wij waren net verhuisd, toen ik op mijn zesde in de eerste klas van de lagere school kwam. Dus ik kende nog geen kip en werd dat hele jaar gepest. Vreselijk. Na dat eerste jaar kreeg ik vriendinnetjes en was het gepest over. Daarna heb ik het nooit meer ervaren.”
Willem Nijkerk: “Zelf niet. Wel was ik op mijn 15e met mijn joodse vader (nu 87) op een Haagse sportclub, waar een popiejopie kerel een broodje ham bestelde en tegen mijn vader zei: “Dat mag jij niet hebben, hè Fred, whahaha!” Mijn vader – altijd kwiek, ad rem en grappig – keek zoals ik hem nog nooit gezien had: uit het veld

geslagen. Ik had zo’n medelijden.”

Janss: “Het was misschien bedoeld als grapje?”

Nijkerk: “Ja, totaal!”

Janss: “Toch kan dat kwetsen, merken wij vaak. Mensen weten vaak niet hoe venijnig kleine dingen kunnen overkomen.”

Nijkerk: “Dat is het. Het was vast zonder kwade bedoelingen – maar hij kwam wel binnen. En wacht eens, één keer voelde ik me uitgesloten. Toen ik kanker had, dat is gelukkig goed gekomen, liep ik eens met een kale, ingevallen kop door de supermarkt. Een kennis zag mij en dóók weg. Ik had vooral medelijden met hem, voor mij was en is het niet beladen.”

Waarom discrimineert de mens?

Nijkerk: “Onwetendheid en domheid, denk ik, al klinkt dat denigrerend.”

Janss: “Angst ook. Met name moslimdiscriminatie heeft met angst voor de islam te maken. Plus: jezelf beter voelen, superioriteitsgevoelens. Dat zit in de

genen wellicht. Het recht van de sterkste, wat ook een bekend fenomeen is in de sociale psychologie.”

Nijkerk: “Ja, als Oranje wint, zijn we trots: we zijn beter dan die andere landen. Dat kan niet zo veel kwaad, denk ik. Totdat je elkaar erom op het gezicht gaat slaan.”

Wat kan rechtshandhaving tegen discriminatie?

Janss: “Een strafzitting is niet altijd een goede oplossing. Of het nu als burend is of op het werk: mensen moeten of willen vaak met elkaar door. Bemiddeling, bestuursrecht of voorlichting kan beter helpen dan een rechtszaak, waarin het bewijs ook vaak lastig is. Wij leggen mensen regelmatig uit waarom een zaak niet wordt vervolgd, wanneer het geen zin heeft om aangifte te doen. Dat haalt soms al de angel eruit.”

Nijkerk: “Bewijs is soms lastig. Is iemand de toegang tot een disco geweigerd, omdat hij niet blond is, of was hij te jong? Ik heb een zaak gehad waarbij iemand mishandeld was en werd uitgemaakt voor ‘vuile flikker’. Toen ik beelden en geluid ervan terugzag, hoorde je inderdaad vuile flikker, maar zag je ook dat de aanleiding voor de mishandeling niets met homoseksualiteit had te maken. Maar als geweld homoseksueel gerelateerd is, gaat de OM-eis omhoog.”

Foto: Loes van der Meer

Is discriminatie af te leren, al dan niet door een straf?

Janss: “Moeilijk. Strafrecht is één optie. Denk ook aan de Wet gelijke behandeling die wordt getoetst door het College voor Rechten van de Mens. Toen wij de kledingbranche erop wezen dat personeelsadvertenties verboden leeftijds-grenzen bevatten, boden zij excuses aan en veranderden het. Discriminatie zal wel blijven bestaan. Ik heb ooit bij de anti-apartheidsbeweging gewerkt en op een gegeven moment hebben we onszelf opgeheven, want het regime in Zuid-Afrika ging weg. Ik geloof echter niet dat we ooit de antidiscriminatievoorzieningen kunnen opheffen. Maar voor slachtoffers is een strafvonnis wel een belangrijke erkenning van de gekwettheid.”

Nijkerk: “Discriminatie leer je zelden af door een straf. Hoewel, een tijdje geleden brachten jongens tijdens dodenherdenking de Hitlergroet. Toen ik hen op een taakstrafzitting toesprak, bleek dat ze zich kapot waren geschrokken. Dus daar heeft het strafrecht – die jongens kregen een kleine taakstraf – wel geholpen. Het blijft maatwerk. Soms moet je het vooral anders oplossen, soms kan het strafrecht niet afzijdig blijven. De zaak van Sylvana Simons, bij voorbeeld. Wat zij niet voor bagger over zich heen heeft gekregen, toen zij aangaf de politiek in te willen! Zelfs een Ku Klux Klan-achtig filmpje waarin ze aan een strop hing. Dat is zo ver over de grens: met zo’n zaak gaan we naar de rechter.”

Versterken jullie elkaars werk?

Nijkerk: “Ja. Wij hebben goede netwerken en korte lijntjes met bijvoorbeeld de meldpunten discriminatie en het COC. We willen insluiten, niet uitsluiten. Het was zo belangrijk dat Job Cohen na de moord op Theo van Gogh in moskeeën thee ging drinken. Mede aan hem is het te danken geweest dat het toen niet is geëscaleerd. Angst is een slechte raadgever.”

Janss: “Inderdaad, wij zien politie en OM als echte samenwerkingspartners. Strafrechtelijk, niet-strafrechtelijk, en preventief. Overigens, als ik naar jullie organisatie kijk, Willem, dan is die wat betreft afkomst nog niet zo divers samengesteld, hè?”

Nijkerk: “Dat klopt, Frederique. Gelukkig wordt daar bij de werving van nieuwe officieren en ondersteuning nu echt werk van gemaakt.”